

مطالعه تجربه زیسته پزشکان داوطلب اهدای عضو

سید علی هاشمیان^۱، لطفعلی خانی^۲، رضا اسماعیلی^۳

چکیده

سابقه و هدف

اهدای عضو، یک پدیده پیچیده شامل ابعاد جسمانی، روانی و اجتماعی می‌باشد. درک افراد از این پدیده، بستگی به هنجارهای فرهنگی و دانش فردی از اهدای عضو دارد. این مطالعه به منظور تبیین تجربه پزشکان از داوطلب شدن جهت اهدای عضو انجام شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه توصیفی با رویکرد کیفی و با استفاده از تکنیک پدیدارشناسی در سال ۱۳۹۳ بر روی ۱۴ پزشک دارای کارت اهدای عضو و شاغل در بیمارستان‌های شهر ارومیه انجام شد. جهت گردآوری اطلاعات از مصاحبه‌های نیمه ساختار استفاده شد. تمام اطلاعات ضبط و دست‌نویس و با رویکرد «پدیدارشناسی Van Manen» مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

یافته‌های تحقیق نشان داد که ۴ عامل؛ تجربه ارتباط با بیماران نیازمند اهدای عضو، نوع دوستی، ایمان مذهبی و الگوگیری از عوامل مشوق و عدم رضایت خانواده به عنوان مانع، تبیین‌کننده تجربه‌های پزشکان داوطلب اهدای عضو می‌باشد.

نتیجه‌گیری

تجربه‌های پزشکان از اهدای عضو داوطلبانه منحصر به فرد بود. لذا درک پیچیدگی‌های این تجربه‌ها درباره داشتن آمادگی اهدای عضو، برای کلیه دست‌اندرکاران خدمات درمانی ضروری است.

کلمات کلیدی: تجارب زیسته، پزشکان، اهدای عضو

تاریخ دریافت: ۹۳/۷/۶

تاریخ پذیرش: ۹۴/۴/۲

۱- PhD جامعه‌شناسی - استادیار دانشگاه اصفهان - اصفهان - ایران

۲- مؤلف مسئول: دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی - دانشگاه آزاد اسلامی دهقان - اصفهان - ایران - صندوق پستی: ۸۶۴۱۵-۱۱۱

۳- PhD جامعه‌شناسی - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) - اصفهان - ایران

مقدمه

نیاز به اهدای عضو روز به روز افزایش می‌یابد. این در حالی است که رضایت افراد به اهدای عضو هم‌چنان به دلایل گوناگونی در سطح پایین قرار دارد. بحث پیوند اعضای انسانی از مدت‌ها قبل در محافل علمی-اجتماعی مطرح بوده است (۱). طبق آمار منتشره در کشور آمریکا، حدود ۵۰۰۰ نفر در انتظار دریافت قرنیه به سر می‌برند (۲). در بیشتر مطالعه‌ها، حس نوع‌دوستی انگیزه اصلی اهدای خون بوده است (۳). باورهای مذهبی عامل اصلی اهدای عضو در ایران است (۱). تجربیاتی نظیر مواجهه قبلی با بیماران نیازمند اهدای عضو و اطلاع از وضعیت جسمی آن‌ها، نقش به‌سزایی در تصمیم به اهدای عضو دارند هم‌چنین اولین و مهم‌ترین مانع در اهدای عضو، عدم رضایت خانواده‌ها است (۴). با نگاهی کوتاه به ادبیات پیشین در این حوزه، مشخص شد که با توجه به اهمیت نظام سلامت در جامعه، به هر دلیل پژوهش‌های کیفی چندانی در این مورد صورت نگرفته و جامعه‌شناسی پزشکی ایران دچار فقر شناختی شدید نسبت به این موضوع بکر و البته حساس برای جامعه است. همین امر اهمیت انجام این تحقیق را مشخص می‌کند.

مواد و روش‌ها

این مطالعه توصیفی با رویکرد کیفی و از نوع پدیدارشناسی به منظور درک تجربه زندگی پزشکان داوطلب اهدای عضو در بیمارستان‌های شهر اورمیه در سال ۱۳۹۳ انجام شد. برای تحلیل داده‌ها از شش مرحله رویکرد پدیدارشناسی تفسیری Van manen استفاده شد. گام اول به علاقه‌مندی پژوهشگر به پدیده مورد نظر اشاره می‌کند و گام دوم انتخاب مشارکت‌کنندگان پژوهش است. در این مطالعه، روش نمونه‌گیری، روش غیراحتمالی هدفمند بود و پژوهشگر در پی کسانی بود که تجربه‌ای غنی از پدیده مورد بررسی و هم‌چنین تمایل به بیان آن داشتند. در این تحقیق با ۱۴ نفر از پزشکانی که تجربه ثبت نام برای دریافت کارت اهدای عضو داشتند مصاحبه گردید. گام سوم تأمل بر مضامین ذاتی توصیف‌کننده پدیده می‌باشد. پژوهشگر در این مرحله با استفاده از تحلیل

درون‌مایه‌ای به تعیین مضامین اصلی پدیده زندگی با اهدای عضو می‌پردازد. Van manen برای تحلیل درون‌مایه‌ای، سه رویکرد کل‌نگر، رویکرد انتخابی و رویکرد جزء به جزء را پیشنهاد کرده است (۵). در این مطالعه از دو رویکرد کل‌نگر و انتخابی استفاده شد. گام چهارم هنر نوشتن و بازنویسی بود. محقق به منظور به دست آوردن یک توصیف قوی از پدیده مورد نظر، متن مصاحبه‌ها و مضامین به دست آمده چندین بار نوشته می‌شد تا به یک متن پدیده‌شناسی غنی دست یابیم. گام پنجم حفظ ارتباط قوی و جهت‌دار با پدیده مورد نظر بود. با در نظر گرفتن سؤال اصلی پژوهش تلاش بر این بود تا ارتباط قوی و جهت‌داری با پدیده حفظ نمود. گام ششم ایجاد توازن در زمینه پژوهش با ارتباط دادن اجزاء و کل بود (۶). در این مرحله با استفاده از رویکرد کل‌نگر و انتخابی و با محور قرار دادن سؤال اصلی پژوهش با رفت و برگشت مداوم بین کل و جزء، کل حفظ می‌شد. برای بررسی اعتبار این پژوهش، یک ارتباط موثر و مبتنی بر اعتماد با مشارکت‌کنندگان برقرار شد. جهت تأیید داده‌ها، هر مصاحبه پس از تجزیه و تحلیل در اختیار مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار می‌گرفت و نظرات آن‌ها اخذ می‌شد.

یافته‌ها

تجربه ارتباط با نیازمندان پیوند عضو:

بسیاری از پزشکان داوطلب اهدای عضو، تجربه ارتباط قبلی با بیماران نیازمند پیوند عضو داشتند و آن را عاملی مؤثر در تصمیم به داشتن کارت اهدای عضو ذکر می‌کردند.

ایمان مذهبی:

اکثر پزشکان ابراز کردند که داوطلب شدن جهت اهدای عضو کار نیکویی است و اگر با نیت کسب رضای حق و کمک به نیازمند انجام گیرد، ثواب دارد.

الگوگیری از اشخاص مهم:

الگوگیری، مضمون دیگری بود که در این مطالعه استخراج شد. الگوگیری از اشخاص معروف نیز در شکل‌گیری تصمیم برای دریافت کارت اهدای عضو مؤثر بوده است.

نوع دوستی: جستجو، کشف و تفسیر تجربه آمادگی به اهدای عضو بود. تجربه بیماران نیازمند اهدای عضو از جمله مضامینی بود که در این مطالعه به دست آمد. این یافته هم‌سو با نتیجه کار بود و نشان داد تجربه افراد در تصمیم به اهدای عضو تاثیر مثبت دارد (۴). باورهای مذهبی از مضامین اصلی این مقاله بود، پزشکان داوطلب اهدای عضو این رفتار را کار خدایسندانه‌ای می‌پنداشتند. این یافته مطالعه حاضر با حاصل کار که نشان داد مذهب عامل اصلی اهدای عضو در ایران است، هم‌خوانی دارد. کشف دیگر این مطالعه مضمون نوع دوستی بود. این یافته هم‌سو با یافته خانی و همکاران است که نشان داد بین نوع دوستی و نگرش پزشکان به اهدای عضو، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (۱). از مضامین دیگر این مطالعه، تجربه ممانعت خانواده از اهدای عضو بود. این مضمون با یافته منظری و همکاران که نشان داد اولین و مهم‌ترین مانع در اهدای عضو، عدم رضایت خانواده‌ها است هم‌خوانی دارد (۴). مشارکت‌کنندگان بیان داشتند که در اثر الگوگیری از اشخاص معروف، نگرش مثبت به اهدای عضو در آنان ایجاد شده است. این تجربه با یافته عباس دولت‌آبادی و همکاران هم‌خوانی دارد که نشان داد اشخاص مهم می‌توانند نگرش افراد را نسبت به اهدای عضو تغییر دهند (۷).

نتیجه‌گیری

در مجموع با استناد به نتایج ذکر شده باید گفت پزشکان داوطلب اهدای عضو ویژگی‌های نوع دوستی، ارتباط با بیماران نیازمند اهدای عضو، ایمان مذهبی و الگوگیری از افراد شاخص را در تجربه خود ذکر و عدم رضایت خانواده را نیز از موانع اصلی اهدای عضو می‌دانند. لذا جهت بهبود این روند، بهتر است در جامعه چنین مواردی فرهنگ‌سازی شود.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نویسندگان مقاله از همکاری پزشکان دارای کارت اهدای عضو بیمارستان‌های ارومیه، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

تجربه دیگر شرکت‌کنندگان مطالعه حاضر، حس نوع دوستی بود. آنان اهدای عضو بعد از مرگ را تبلور حس نوع دوستی و روحیه ایثارگری می‌دانستند و داشتن کارت اهدای عضو را مایع نجات بیماران زیادی می‌دیدند.

عدم رضایت خانواده به عنوان مانع اصلی گسترش رفتار اهدای عضو:

تجربه دیگر شرکت‌کنندگان حاضر، عدم رضایت خانواده‌های بیماران مرگ مغزی بود. پزشکان می‌گفتند در بیمارستان افرادی که کارت اهدای عضو نداشتند و دچار مرگ مغزی بودند، خانواده آنان با اهدای اعضای آن‌ها مخالفت می‌کردند.

یکی از پزشکان گفتند: «با توجه به احتمال پیش‌بینی ضعیف حوادث و اتفاقات، من خودم کارت اهدای عضو گرفته‌ام و از همه می‌خوام در زمان حیات کارت اهدای عضو داشته باشند تا خانواده‌ها در لحظه بروز حوادث بتوانند تصمیم درستی بگیرند و مانع اهدای عضو نشوند» (جدول ۱).

جدول ۱: مضامین مربوط به پزشکان داوطلب اهدای عضو

مضامین اصلی	مضامین فرعی
تجربه ارتباط با نیازمندان پیوند عضو	ابراز همدردی، تجربه کاری و تجربه آشنایان
ایمان مذهبی	بخشش گناهان، رسیدن به بهشت، اطمینان شرعی
الگوگیری	شرکت در همایش علمی، رسانه‌های جمعی، همکاران ایثار، هدیه زندگی به هموعان
نوع دوستی	خبردار شدن اعضای خانواده از نیت درونی اهداکننده
عدم رضایت خانواده‌ها	

بحث

مضامین به دست آمده از مصاحبه با شرکت‌کنندگان، تلاشی در جهت رسیدن به هدف اصلی مطالعه یعنی

References :

- 1- Khani L, Ghaffari M, Hashemian Far S. The role of social capital and altruism in prediction of medical doctors' attitudes to organ donation. JBUMS 2014; 16(8): 19-25. [Article in Farsi]
- 2- Salim A, Martin M, Brown C, Rhee P, Demetriades D, Belzeberg H. The effect of a protocol of aggressive donor management: Implications for the national organ donor shortage. J Trauma 2006; 61(2): 429-35; discussion 433-5.
- 3- Javadzadeh Shahshani H, Yavari MT, Mehran M, Rahbari M. Psycho-social and physical effects of blood donation on blood donors in Yazd Blood Transfusion Center, 2005. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2008; 5(1): 17-24. [Article in Farsi]
- 4- Manzari ZS, Mohammadi E, Heidari A. Factors influencing organ donation decisions by brain death patients' families: a qualitative study. Payesh 2012; 11(6): 914-25. [Article in Farsi]
- 5- Sanagou A, Jooybari L. A phenomenological study of Turkmen women's in menopause experience. Iranian Journal Of Obstetrics, Gynecology and Infertility 2012; 35(15): 1-10. [Article in Farsi]
- 6- Abbasi M, Mohammadi N, Nikbakht Nasrabadi A, Sadegi T. Experiences of Living with Coronary Artery Bypass Graft: a Qualitative Study. Journal of Hayat 2014; 19(4): 38-47. [Article in Farsi]
- 7- Dolatabadi AZ, Farahani B, Fesharaki M, Najafizadeh K. Effect of education about brain death and organ donation on attitude and knowledge of nursing students. Iranian Journal of Critical Care Nursing 2010; 3(3): 109-12.

Short Communication

The study of the lived experience of volunteer physicians' tissue donation

Hashemianfar S.A.¹, Khani L.², Esmailie R.³

¹University of Isfahan, Isfahan, Iran

²Islamic Azad University, Dehaghan Branch, Isfahan, Iran

³Islamic Azad University, Khorasgan Branch, Isfahan, Iran

Abstract

Background and Objectives

The tissue donation is a complex phenomenon which involves the physical, psychological and social dimensions. People's perception of this phenomenon depends on cultural norms, social factors, and individual knowledge of tissue donation. This study is conducted to explore the experiences of physicians about the voluntary donation of tissues.

Materials and Methods

In 2014, this qualitative phenomenological study was done on 14 physicians in a hospital in Uremia; the participants had a tissue card. To gather the data, the semi-structured interview was used. All recordings and handwritten information were analyzed with phenomenology of VAN Manen approach.

Results

The five major themes were extracted from the data analysis: the experience of physicians caring for the patients in need of tissue donation, altruism, faith, patterning, and the obstacle of family disapproval. They are the factors explaining the experiences of physicians with tissue donation.

Conclusions

Physicians have had the unique experiences about voluntary organ donation. Therefore, it is necessary for all medical care staff to understand the complexities of the physicians' experiences in preparatory stages for tissue donation.

Key words: Life Experiences, Physicians, Tissue Donation

Received: 28 Dec 2014

Accepted: 23 Jun 2015

Correspondence: Khani L., PhD Student of Sociology. Islamic Azad University, Dehaghan Branch. P.O.Box: 86415-111, Isfahan, Iran. Tel: (+9831) 53334055; Fax: (+9831) 53332240
E-mail: khani.ali32@yahoo.com